


# EVANGYÉLIOMI PROTESTÁNS LAP.

Megjelen minden héten egyszer pénteken egy iven. — Előfizetési ár egy évre 6 frt, félévre 3 frt negyedévre 1 frt 50 kr. — Hirdetések díja száz szóig 1 frt, kétszáz szóig 2 frt, a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr. 3-iknél 70 kr. bélyegdíj 30 kr; csakis egyház és tanodát érdeklő hirdetések fogadtatnak el. A lapot érdeklő mindennemű közlemények a szerkesztőhöz — Fűvészkert-utca, 1078. sz. a. intézendők.

 Helybeli előfizetőktől Telegdi K. Lajos és ifj. Csáthy Károly könyvkereskedésében is elfogadtatik s nyugtáztatik az előfizetés. — Lapunk azon pártolóit, kiknek előfizetésök a múlt év végén lejárt, előfizetésök megújítására tisztelettel kérem. Szerkesztő.

## Gondolatok.\*)

Régen irtam már. Azon egy pár cikk után, melyet világra bocsátánk, hallgatva vártam, vajjon keltenek, támasztanak-e soraim némi hullámgyűrűt egyházi életünk folyamán? de úgy látom hogy azon felszólamlásoknak, melyek az egyházi hivatalnokok fizetésének korszerűsítésére vonatkoztak, csak annyi hasznuk lett, mint midőn a két szembe találkozó légáramlat megforgatja egymást; felverik a port; mindenik kap fel diadaljelül néhány szalmaszálat, aztán rohannak tovább, a felröppentett szemét újra leesik s meghurcoltsága után is a por = por; a szemét = szemét.

Egy hivataltárs megértett s annyira elfogadta álláspontomat, hogy elhagyva golgotháját, a völgy virágai közé ment kertésznek.

A „Veritás“ azt hívén, hogy értekezésem minden pontja, egyedül saját lelkem keservének sötét csillaga, azt mondja „hogy elhagytam magamat ragadtatni a kegyurak ellenében. Qui — pedig — revera non sunt.“ Arra nézve, hogy elragadtságom felől megnyugtassam a t. Veritást, a „Betegjeink“ czim alatti nyilatkozatra utalok.

A mi a kegyurak létét illeti? arra is mondhatnék valamit, miből kitünnék, hogy azok nem csak voltak hanem vannak is. Mert említsek-e családokat, melyek egyes egyházak hivatalnokainak jelentékeny évi általányt adnak s e kegyuri kötelesség őseiktől maradt s utódaikra is átmenni fog? és más más oldalról mutassak-e pátrónusokat, a kik merőben őseik árnyékába vonulnak akkor, mikor az egyház vagy iskola érdekében vagy hogy kevesebbet ne mondjak annak a pappér czimű fél vagy 1 véka rozsna a megadására kéretnek fel? mutathatnék! a két „faj“ közt csak az a különbség van, hogy a melyik ad, ad köte-

lességérzetből; a melyik nem ad?! azért nem ad mert pátrónus. Aztán Veritás mégis azt mondja, hogy a protestantizmus kegyurat nem ismer?! „Boldogok a kik nem látnak.“ — Nem értett hát meg engem a Veritás, mikor mondja, hogy a kegyurak ellen kikelek; dehogy kelek! sőt inkább úgy tekintem őket mint egyházunk védőit, gyöngyeit, azok a pátrónusok, kik ellen észrevételem van, nem kegyurak, hanem olyan lények, kik minden teher alól kivonják magokat, hanem azért a jogokat megkövetelik, mert ők földes urak utódai; már az aztán szerintök mindegy: akár az ő őseik voltak akkor a határok urai mikor az egyház valamely községben keletkezett, akár nem! mert a belhivatalnokok földje így is úgy is csak az övéből adott ki; tehát mert a földdel — egyenes vagy nem egyenes örökös lévén — már az egyház iránti kötelességet az a ki, akkor a mikor. lerótta, ők igenis, használják az egyházban jogukat, de egyházi vagy iskolai adóról nem tudnak semmit; ezen gyakorlatias állapotból, nem csak arról győződhetik meg Veritás, hogy vannak kegyurak, kiket minden tisztelet megillet, hanem arról is, hogy vannak olyanok is, kik csakugyan az egyházra nézve nincsenek, mely ezen meggyőződés aztán oda fogja Veritást vezetni, hogy nem a cikkiró tett különbséget ur és nép közt, a mennyiben a teherviselés dicsőségét a nép és nem saját illetményének „is“ tartja; jó lesz tehát ha a Veritás azt a kis distinctiót figyelmére méltatván: absolutiót ad azért, hogy mást nézett mint a mit látott, mert hát biz itt csak annyit kellett kifejtennem, hogy az adó nagyságának absolut hiányát a buzgóság bajosan ellensúlyozza! Hanem minek is erről beszélni?! non est mortale quod opto.

Hogy az egyházi hivatalnokok érdekében pénzádózatás hozassék-e be? részemről is nagy kérdésnek tartom, nem azért mert a kegyelet megsemmisülésétől félek, hanem azért mert nem valami rendezett a mi pénzügyünk, s jö-

\*) A „De profundis“ mély lelkű szerzőjétől. Bár tudnánk mozdulni már és tenni! Hol vagytok vezérembereink? Szerk.

hetne jđó mikor bankó — papir, s még csak rostálni sem lehetne belőle, mint most a congestumokból, tehát megtartandónak vélem a termény fizetést, hanem sulymértékben állapítanom meg, minden egyházban azon űrmértéket hagyva meg, mely azokban eddig használtatott, kijelentve, hogy liter = kilo; akkor eleje vétetnék minden rontó és lealázó keserűségnek. — Így már talán tisztában volnánk a Veritással, csak azt kell még megemlitenem, hogy ő abban a hitben van, hogy ha a lelkész buzgón megfelel hivatalának, hát akkor jobban lesz minden! Én megfordítva szeretném látni az állapotot, azaz azt szeretném, hogy a lelkész iránti tartozások legyenek előbb hiven leróva, legyen előbb biztos a megélhetés talaja, s abból fog kikelni, abban fog felvirágozni és gyümölcsöt hozni a lelkész munkakedve; mert vegyük csak gyakorlatilag a dolgot, ha mindennap a kenyér gondja ül nyakamon, ha felszállni vágyó lelkemen az élet nyomasztó terhe súlyosul, ha az is, mi hivataloskodásom díjába ígértetett, nálam, magokat jobban szerető hiveim kezében marad, mit tegyek én akkor...? Sokat tehetek a többek közt megátkozhatnám születésem napját is, de lelkesülni nem tudnék; éhezni, rongyoskodni is tudnék, de éhségem nem tartaná jól rám néző családomat, rongyaim sovány lepel lenne arra, hogy elta- karja borult arczom fájdalom betűit! Tehát rendezni, korszerűsíteni a lelkészek fizetését s azt kiadni pontosan, ez a fődolog; aztán kell jönni annak, hogy a lelkész szóval és tettel Isten mellett munkálkodó szolga legyen, és ez mulhatlanul jönni fog! Most béke és üdvözet a Veritásnak, mert engem vonszanak a

**Gondolatok,** nevezetesen azon gondolkozom, hogy tulajdonképen — az isteni jószág és kegyelmen kívül — mi az a mi bennünket ev. reformátusokat fentart? Van nekünk elfogadott dogmánk? van; hát aztán legalább azokat kik az oltárról élnek kötelezi az a dogma? igen; de hát ha kötelezi, miért az a *pro cax libertas quae Civitatem miscet!*

Vannak nekünk egyházi törvényeink? igen! minden tételei állnak annak a törvények? nem; hát miért nem állnak? tulhaladta őket tetemes részben az idő, s a bennök lefektetett szabályokat, mint megvéhdedteket nem hurezolhatta tovább, mint a viruló leány nem viselheti régi nagyanyja ódon kantusát.

Különös! Minden osztály korszerűsítési szabályait, az iskolák új tanrendet, új törvényeket kapnak, minden-minden, az idő fonalából szövi az önjólétét, fenmaradhatását biztosító operatumait s mi állunk tövében a szüette fának, melynek kérgére Stephanus Katona gelejinus irta fel nevét. Hát oly valami jó az? vagy annyira kedves minekünk, vagy minden dolgainkban oly praecis szabványt ad kezünkbe, melylyel mint vérttel mig önállásunkat fedezzük, felülről mennykövet háritunk, alulról utat egyengetünk a

biztos — nem csak — fenmaradásra, hanem diadalmas előbb mehetésre is? Öreg portéka biz az! hanem van benne annyi jó, hogy: magyarázhatjuk, s néhol egészben letörüljük, mert még sem volna szép, ha mai napság nem lehetne a sz. családnő tagjának gyűrűt vagy arany lánczot viselni? Nem akarok tréfálózni komoly dolognál, hanem mégis elbocsátom azt a szerény kérdést, hogy nem hiszszük-e még eljöttek az időt, melyben ama tisztos régiséget mint puritán őseink codificationalis bizonyítványát megérdemelt nyugalomba tehetnénk? és nem látjuk mai napság sem az időt alkalmasnak arra, hogy egyházi intézményeink egy és más módóni foltozása, tatarozása helyett zsinatra küldenők jeleseinket, hogy adjanak törvényt nekünk, s törjék össze az arany borjut, mely körül Izrael népe önpusztulásának haláltánczát kerengi? vagy csak várjunk még — ut defluat amnis?

Azt kikérem, de meg is várom mindenkitől, hogy a szinte harmadfél századot túlélt Canones ecclesiasticire vonatkozó észrevételemet, ama nagy és küzdelmes kor dicső férfiai iránti tiszteletlenségnek ne vegye! Meghajlok emléküek előtt, s lelkem e békésebb kor, nyugalmasb napjaiból ép oly szent ámulattal tekint vissza rájuk, mint a hálás utód ősei sásfészke, — ha űk nem voltak vala — mi nem vagyunk! hanem azért a nemes harcászok iránti örök tiszteletem még sem gátol abban, hogy kifejezést adjak a zsinat tartást vágyó óhajomnak, szeretném ha a süjedező, a vész zaklatott hajó körül elsimulnának a sok részben szennyes hullámok!

Mert én valóban nem értem magunkat. Sok a baj mindenfelé. Tudomány „követelménye“ űrűgy alatt, mintha a Krüptojudaismus mozgolódnék, had van űzenve a jézusi tannak. — A valláshajó képesai tágulnak; az örök nem jelzik, hanem támasztják a vészt; a szent paláston osztakozni akarnak... és a vészt csillapítani hivatott jézusi szellem aluszik a hajóban. Miért nem keltjük fel, hogy dorgálja meg a habokat? vagy a csiga szerepére adtuk fejünket? ha lezűg a zivatar, majd szét nézűnk, — s ha eltemet? miért kitekinteni a csont koporsóból?! — Nem! e végzetes gondolat lidércze, nem súlyosult még reánk? Időt adunk a kigyónak, hadd tördelje ki az igazság sarkának mardosásával mérges fogait? Szép nyugalma a komoly, a tiszta, az átható meggyőződöttségnek! Igen, de nem szabad felednűnk, hogy a szél, mely még tán csak a felszinen vert habot, nem érezve Neptun szigonyának űtését — lemarkol a mélységbe, hogy felköltse, felkavarja annak sárját és szőrnyeit. Én kételkedem abban, hogy a nazarenismus oda burjánzóhatott volna, hol most bizonytalankodik, ha a vész jelzésekor a Capitolium ébren van!

Nem igénylem magamnak hogy jósnak tartassam, de anuyit legerősb meggyőződés után kimondhatónak vélek, hogy ha a rakonczátlankodó elemek játéka tovább türe-

tik, rá irhatjuk a vallás hajójára: „incertum, quo fata ferant.“

De hát miért is az a mozdulatlan közönyösség?!

Miért nincs zsinat? Nem vagyunk készek a tanácskozandás alá veendő tárgyakkal? vigyázzunk, ne Roma deliberrante Sagunthum pereat.

Szivesen meghajlok valami jogosult „nagy hang“ előtt ha mondja: hogy nem tudok hozzá. De ám ahhoz tudok, hogy bomladozott rendünk oka annak, hogy az egyháziasság napról-napra enged melegéből, azt szégyenlve látom, hogy egynémely portentumok úgy taposnak rajtunk mint göboly a mezőn; azt tudom hogy míg Cremieux-től le a kaftános lengyel zsidó czopfjáig minden mozgásba jő a zsidó jajszavára: addig minket minden tartózkodás nélkül nevezhetnek csalóknak, ámitóknak! Én azt hiszem, hogy annak, hogy ezek ekkép történhetnek, a létállapotunkban nagyobb és nagyobb mérvet öltő a c e f a l i t a s — egymással küzdő, egymást tépő, marcangoló viadorok az okai — tehát ez okból szeretném hallani mindenekelőtt, praestat motos componere fluctus! — ez pedig a patrum chorus integerrel volna elérhető! Akkor talán a nagy szegénységben is lehetne valami uton közmegegyezéssel segíteni.

Erre vonatkozólag úgy emlékszem mintha olvastam volna e becses Lapok szerkesztői jegyzetében: „de hogy? de miként?“ e kérdésre nem felelt senki. Nagyon bajos is a mi helyzetünk! Ott látszik az meg legjobban, hol rom. katolikusok is laknak a protestáns nép között. Azoknak senki sem vet a nyakokba egyházi adót; a mi népünk pedig roskadozik a teher alatt, de azért az egyházi hivatalnokok legnagyobb részben silányabbul vannak díjazva mint egy k. járásbirósági irnok. — A nép közönyösödik, a lelkész borong, a jelen nyomja, a jövő aggasztja, egyik is néz, másik is néz honnét jó segély? ... sehol semmi! Kincstári adót kell fizetni, a lelkész és családja fejei drágák a kincstárnak, erősen adóztatja; pedig ez az adóalap, az a fej: korszerűtlenül olcsó a maga pályáján! Gyermekei vannak; iskolába kell adni, de mind nem juthat ingyen convictusba; kosztra kellene adni, igen de ha a családfő fizetése 20 frt meg 20 köből rozs, honnét állit ki egy gyermekért 10 — 20 frtot havonként? hát maga miből él? és még az is különös, hogy ha a kincstári adóval hátrányban van, fizeti a késedelmi kamatot, de ha az ő fizetése maradt hátrányban, azt türnie kell; azonban addig mig a családfő munkaképes, csak úgy a hogy eltengődik a család, de hát ha az elerőtlenült, mi lesz akkor? nyugalomra lép? mire? koldusbotra? segédet vesz fel? mire? hiszen maga sem tud élni. Ime az állam a tanítók nyugdíj-intézetére a tanítók létszáma szerint 12 frt évi adót szed be évenként. A főiskolai tanár urak a tandíj után 20% vesznek a növendékektől saját nyugálapjukra, s a lelkeszokről nem tud, nem akar tudni senki semmit; rakjanak ők maguk össze minél többet, biztosítsák haláluk esetére családjukat a hogy tetszik, ez kirekesztőleg saját ügyök, és ez annyival nyavalyásabb állapot, mert bőségben és szükségben mindig így van, „*meg nem írja véges végtelen, hogy ez a nóta mindig így megyen.*“ — A nagy, népes gyülekezetek ha bőség van, nem szállitják lejjebb lelkészeik fizetését; ha drágaság van? adnak drágasági pótlékot. De kis egyházakban derű és boru — mind egy nótára megy, úgy látnám hát, hogy ideje lenne annak, hogy a hálót üresen vonszoló tanítványokhoz, menne oda a Jézus, hogy a régóta küzködő tanítványoknak jutna valami sovány hal! jogosnak tartom, hogy a tanítók nyugdíj-intézetére adó szedetik, becülöm a tanári nyugdíj-alapot teremtő 20%-es adót, —

de azt szégyenlem, hogy mi úgy vagyunk s azt mondom, hogy ha a lelkész élete nyomor, családja megélhetése ezutánra is reménytelenség marad, inkább és inkább kevesbülni fog azok száma, kik az oltár körül csoportosulnak. Mert részben inség martalékának, más részben visszatortlatlan kisebbitések czéltáblájának lenni — nem valami csábitó pont a küzdelemre. Mivel azonban már e tárgyról máskor is nyilatkoztam, nem csak azért nem foglalkozom vele mert untatni nem akarok, s nem is csak azért mert minél behatóbban nézem, annyival döbentőbb alakok tömörülnek kaleidoscopom lapjain, hanem azért mert egy gondolatom van, s ezt el akarom mondani.

Gondolatom ezen apostoli mondat szüleménye: „egymásnak terhét hordozzátok“, de mégis tartózkodva lépek elő vele, mert bizonyos foku socialismust involvál; de mégis elmondom, azután vagy mások is gondolkoznak róla, vagy rámondják: „non huic seculo.“ De mielőtt elmondanám, egynémely kérdést teszek fel;

a) Meg vagyunk-e győződve, hogy a tiszta bibliai tan, melyen állunk, magában foglalja polgári fejlődhetésünk alapját, erkölcsi nemesbülhetésünk minden isteni szabályát, tulvilági üdünk föltnélküli remény naprendszerét?

b) Akarjuk-e, hogy ezen meggyőződés melege a jézusi tan szeretetvirágát mindenkire nézve vonzóvá, magunkra pedig mint az evangyéliomi reformált egyház hiveire boldogítóan kibatóbbá s áldásosan gyümölcsözőbbé tegye? ha akarjuk, ezt pedig ki ne akarná?

Akkor állitsunk vagy az egész hazában, vagy saját egyházkerületünkben legalább, birtokaránylagos egyházi adót, úgy hogy az „egymásnak terhét hordozzátok“ értelmében annyit fizessen egy-egy reformált családfő Acsádon mint H.-M.-Vásárhelyen, vagy annyit Szakálban mint Debreczenben, akkor aztán az ily kivetett, elfogadott, és közpénztárba beadott tömegeből kapja minden lelkész azt a részt, a mit a majdan e tárgyban összeülendő tanácskozás megalapítani fog.

Igy talán szentebb lenne a béke, szívósabb az együvetartás; Szatmár sem vágnék ki az eddigi kötelékből s egynémely atyánkfia, midőn az unitáriusok kétségtelenül pietással illetendő isteni tiszteletét végig hallgatta, végig imádkozta is — mégsem fog megalázódás ihlete nélkül gondolni arra, ki kötelékből ostort csinálván kihajtja a pénzváltókat stb. az Urnak templomából.

Hosszabbulnak az estvéli árnyékok. Isten velünk! ☉

## KÖNYVISMERTETÉS.

### Az oxfordi egyetem előtt s különböző alkalmakkor mondott beszédek,

Mozley J. B. hittudor, oxfordi hittanár és lelkész által. Második kiadás. Megjelent London, Oxford és Cambridgeben. 1876.

Ára: 6 shilling.\*)

Egyházi beszéd-irodalmunk talán gazdagabb, mint kellene. Évről-évre nagy számu, többé vagy kevésbé sikerült művek jelennek meg e téren ismert, vagy új írótól. Bámulatos tevékenység az a theologiai irodalom más térein kifejtett munkássághoz viszonyitva. Van lelkészünk, ki a német irodalom egyik gondol-

\*) Sermons preached before the University of Oxford, and on various Occasions by J. B. Mozley, D. D. Regius Professor of Divinity, Oxford and Canon of Christ Church, Second Edition. Rivingtons, London, Oxford and Cambridge. 1876.

kodó lelkészének, evangyéliomi szellemű munkásának műveit ülteti át hazai földünkbe; Révész Imre évekké elelőtt a híres brightoni Robertson műveit ismertette meg velünk remek átdolgozásában. Ezek így lévén, méltán hangozhatnak a kérdés: mire való tehát az ismertetés, mire való mintegy a Dunába vizet hordani. „cur poma Alcinoos dare?” Feleletem ez: érdemes ily körülmények között is fölhevni a figyelmet egy oly könyvre, melyről az angol sajtó talán osztatlan ítélete oly kedvezően hangzott, melyet az újabb kor e nemben megjelent legjelesebb könyvének tartanak. Az angol püspöki egyház egy hittanára s lelkésze írta azt. Szerzőt evangyéliomi vallásosság s mélyreható philosophiai képzettség jellemzik. Sokszor nagyon nehéz lemenni vele a gondolatok mélyébe, majd meg bámulva csudáljuk fenncsapongó eszméit. A vallás oltáránál gyújtva áldozati tüzet, ennek lángját bölcsészeti eszmék, elvek bevegítésével élénkíti, színesíti. A szentek szentjébe beviszi a fémjéntartót s annak drága illatával fűszerezi a szelid homály léget. Őt nem követhetjük mi oda, az Áronok helyére. Kívül állva csudáljuk csak a főpapi fényes mezt s az Urim és Thummim titkát.

Bírálatról szó sem lehet nálam, én csak ismertetést adok s ez is nagyon hiányos, fogyatékos leendő. A nehéz nyelvezet sokszor erős gátat alkot, hogy kísérni tudjuk a gondolat folyamát s a szakadékos eszmék csak halványan tükrözendik vissza azt, mi az eredetiben mint folytonos, egybefüggő oly meggyőzőleg hat. — Ha Robertson beszédei magyar átdolgozásának előszavában oly határozottan int a tudós szerző a munka gépies használata ellen s annak csakis tanulmányozását ajánlja, talán még inkább el lehet ezt mondani Mozley beszédeiről. Ő ezeket nem is egy tengerparti város művelt közönsége előtt, de az angol tudományosság ősi fészkeiben, Oxfordban tartotta s a mi egyházi beszédről fogalmaink szerint ezek inkább tudományos értekezések, melyek mint vallásbölcsészeti eszmék gazdag rak-tára, csakis tanulmányozásul szolgálhatnak, de elmondani őket nálunk teljes képtelenség lenne. A 18 beszéd közül néhányat mint alkalmat, rövidebben fogunk érinteni, mert, mi az egészről illeti, aligha igazolt nem lesz az ismertetés hosszadalmassága ellen emelhető vád. Rövidebb lenne az, ha részekre osztott beszédekkel volna dolgunk. Csak egyet még. Mozley apophtegmái, rövid velős mondatai, igen kitünők, sikerültek s ez oly művészet a tudomány terén, mely hódít, megnyer. A sz. írás telve van ily apophtegmákkal s vannak gyűjtemények egyes világi írók sikerültebb mondataiból is.

Az első beszéd János XVII. 36. „Az én országom nem e világból való” sz. irati hely alapján még 1869-ben, az utolsó vatikáni zsinat előtt mondatott el. A textus szavai — kezdi szerző — mintegy szem voltak függesztve az egyházra, mióta csak megalapult; néha azt hitte ez, hogy a szem nincs többé rajta s ilyenkor földi hatalmat vett magához, felövezte a világ fegyvereit, de a szem mindig rajta volt. Ott volt az minden üldözés alatt, ott az inquisitio bírói termeiben.

A következő római zsinatnak két tárgya lesz — mondja tovább, — a pápai csalhatatlanság kimondása s némely tételek kárhoztatása, melyek lelkiismereti szabadságot biztosítván, az egyház világi hatalmát ellenzik. Mi nagy a különbség az első egyházi zsinatok s a mostani között? Akkor az egész egyház mintegy rohant a zsinat karjai közé s csaknem megelőzték azt a tanok hívésében s ma nem azt nézik, hogy mily sokat, hanem hogy mily keveset higgyenek a zsinati cikkekben. Valóban a theologusok egy tábora, mint okos utászok mennek előre, hogy menekvés utat készítsenek a hívők tömegének némely tanok elől.

Az egyház s állam közötti viszony nagy kérdéseire vonatkozólag két dolgot kell főleg figyelembe venni: egyik a polgári, vagy világi hatalom használatát illeti, másik, hogy vajjon az egyház igényelhet-e az írás alapján valami jogot a világi hatalom birtokához, gyakorlatához? A zsinat állítani fogja, hogy az egyháznak joga van világi büntetéseket szabni ki vallásos hitetlenség ellen, használhat erőszakot a vallásban, vagyis joga van az üldözéshez, nem értvén ez alatt szükségképen erőszakosságot, tényleges kegyetlenkedést. Fontos e kérdés főleg erkölcsi tekintetben, a mely szerint egyház és állam két különböző társulat különböző irányval s célokkal. Az egyház szellemi társulat, mely kijelentett tudomány által örök életre nevel bennünket; az állam pedig világi társulat a világban rend és béke megőrzésére. Ha szellemi tévelyben szenvedek, az államban jó magaviseletem nem nyújt semmi igényt az egyházra vonatkozólag. Ha más oldalról becsületes vagyok az államban, nem vagyok büntethető az állam által semmi szellemi tévelyért s a büntetés helytelensége magában foglalja annak igazságtalanságát is. Az egyház és állam oly egysége, mely szerint a mi az egyik ellen bűn, bűn a másik ellen is, szükségképen üldözést eredményez. Egyház és állam között csak szerződés lehet, bizonyos engedményekkel mindkét oldalról. Mi azt illeti, hogy van-e az egyháznak joga világi hatalomhoz, a pápaság képviselőinek értelmezése szerint a pápa, mint az egyház feje, szellemi hivatala által világi hatalom fölött is rendelkezik. Csalhatatlansága ipso facto egyetemes uralom. Róma egyháza világi hatalmának fejlődésében van sok felséges és nagyszerű elem. VII. Gergely alatt nemcsak remek történelmi látvány volt az, hanem sok tisztaságot s jellem-nemességet is tüntetett fel, de nem úgy utódai alatt. Ő gyűlölte a világi hatalmat, mint a rosznak óriási, önző nyilatkozatát s megtestesülését; ő szerinte a földi királyságok alapítói vérengző kalandorok voltak; ő a durva, vad erőt le akarta igazni egy felsőbb hatalom járma alá; de bármi magyarázattal is csak világi uralomra törekedett ő s utódai is. — Hogy épen ma, midőn minden jel szerint hatalma épen hanyatlóban van, hogy épen ma hirdeti ki az egyház a világi hatalomhoz való igényeit, annak meg lehet közvetlen előnye. Hasonlít az a hatalmától megfosztott uralkodó tényéhez, ki a válság esetjén minden nagyságát maga köré gyűjti s jogainak erős bizonylásával készül elhagyni trónját. Az egyház egy tani erősséget állít föl s szilárdít meg, mintegy összekötő láncz a multhoz. De a tények, az igazság egész sulya ellene van ez igénynek, keresztyénség és felvilágosodás küzdenek ellene; megtörik e tan a morál s az írás szikláján. A világ új korszakba lép, de megmarad a ker vallás, hogy megvilágítsa a tudatlanságot, küzdjön a bűnnel s örökkévalósághoz vezesse az embereket.

A második beszéd a farizeusokról tárgyal. Máté V. 20. Mert mondom nektek, hogy ha a ti igazságok feljebb nem bővölködendik az írástudók és farizeusok igazságoknál: semmiképen nem menthetek be a mennyeknek országába. A történelem a jellemet csak úgy tekinti, mint valami tüneményt, erkölcsi egységét nem vevén tekintetbe, míg a vallás épen ezt keresi, megkülönböztetvén a jót a rosz lénytől. Egyes különös erények bár szépek, bájolók, nem alkotnak valódi jóságot, valamint az olyan erények sem, melyeket a társadalom kényszerít az emberre. Némelyek ismét csak azért gyakorolnak bár valódi erényeket, mert látják azoknak nagy fontosságát, hasznosságát, tehát másodrangu indokok alapján. Kell lenni valami egyetemes erénynek, mely az emberben megszenteli, meggyökerezteti a

különös erényeket s ez meg van adva az evangyéliomban, ez a szeretet, mely nem annyira erény, mint az erények tárgya-zata, erények erénye, jóságok jósága. Ily előző gondolatok után áttér szerző tárgyára, t. i. az evangyéliom nyelvére a farizeusokat illetőleg. Elrémit, megkap, elcsudálkoztat az a nyelv bennünket s önként kérdezzük: mi volt ezen emberekben olyan, mely által megérdemlették azon nyelvet? Ez a nyelv teljesen új szokatlan oly osztályra alkalmazva, mely méltán nevezethetik vallásos osztálynak, mely ment volt érzéki bűnöktől, nagyon buzgó s féltékeny a mózesi törvényre s az egy igaz Isten tiszteletére. Mi ennek a megfejtése?

Ezen nyelv egy része az első eljövétel — advent — bírói nyelvének. Krisztus ez első eljövetele nem volt ítélet végleges értelemben, hanem csak letevő annak alapját, megmutatván, mi a rossz és jó, mi a konkoly, polyva és a buza. Azért jött ő, hogy letegye alapját egy teljesen erényes társaságnak, mely küzdelemmel s tökéletlenséggel kezdődik itt s föl fog emelkedni s győzedelmeskedik egy más világon s él örökkévalóságon át. — Meg kellett hát mutatni, mi a valódi jóság, bebizonyítani, hogy egyes erények mitsem érnek egyetemes erényesség nélkül. A farizeusok munkálkodtak, ezt Urunk sem tagadta, de munkájuknak alapja s célja önző volt s mivel ugyanakkor az indokot is elrejtették önmaguk elöl, képmutatókká lettek. A komolyság és dicsvágy oly keveréke voltak ők, melyben a komolyság dicsvágyba megy át s nagy szenvedélyek táplálója lesz. A farizeismus tényleges vallás volt, de mely önzésen alapult. Továbbá a farizeismus új rossz jellemvonás volt a világon, melynek elemei meg voltak ugyan előbb is, de ki nem fejlődött állapotban. A próféták ostromoltak minden bűnt, de ezek rilyt, pogány bűnök voltak. A pogányság nem takarózott. A „gloriae cupiditas“ fennen emlegettetett; a hódítók kimondák, hogy meg akarják hódítani a világot; a kincsvágyók, hogy gazdagok akarnak lenni s mindezt nem azért akarták, hogy jót tegyenek. Az élet rövid — mondák, — nem tudjuk, hova megyünk; élünk, míg élünk; élünk dicssteljesen, fényűzőleg, érzékileg, a mint épen izlésünk hozza magával. Bár a farizeismussal új rossz tűnt föl, a régi rossz azért nem enyészett el. A rossz világában nincsen kiveszett faj. A próféták idejében még nem volt úgy, hogy egy társadalmilag s vallásilag tekintélyes osztály gyökerében meg lett volna romolva. A rossz, mely rosszat szült, rendetlenségben, bűnben végződött, régi tény vala; de a rossz, mely külső fegyelem s jóság szülője volt, új tünemény vala. Új felfedezés volt ez, nagy előhaladás az úgy nevezhető rossz tudományában. Ezt kellett Urunknak ostromolni, még pedig félre nem érthető kifejezésekkel, szigorú hangon. Az evangyéliom gyöngéd a puszta gyöngeségből, vagy ösztönből származó hibákkal szemben; a heves, szenvedélyes természet kitörései után vár, ha vajjon a vihar elmúltával nem tűnik-e föl a jóságnak valamely eleme, mely alatt fekszik; s a legtisztább részvétet leheli az ösztön áldozata iránt. Ugy tekinti az embert, mint egy jövődőt megtérőt; reménykedő szeme gyors, hogy fölismerje a jobb lélek első jelenségeit. De másfelől a hamis jóságra hajthatatlan, szigorú tekintetet vet az evangyéliom, mert ez a dolog természeténél fogva a rossznak meg nem térő jellege. Miért banná meg az ember jóságát. Igenis megbánhatná hamisságát, de szerencsétlenségre épen ez az, mit a farizeus nem lát. A farizeus nem tudta, hogy ő farizeus volt, másként nem lett volna az. Mindenki megtérhet, csak a képmutató nem. Ez magát őszintének gondolja, s minél nagyobb képmutató, annál őszintébbnek kell hogy gondolja magát. A közértelemben vett képmutató tudja, hogy ő képmutató mert másokat

csal, de az írás képmutatója maga is meg van csalva s a megcsalatott nem tudhatja, hogy meg van csalva, ha tudná, nem hagyná magát megcsalni. Áthatolhatatlan fal rejti őt el önmagától s biztosságban van saját vizsgálódása ellen. Mig a pogányokat a lelkiismeret mindenütt üldözte, a farizeusok lelkiismerete csendes, nyugodt volt mintegy letaszítva a trónról, a méltóság és fenség minden legkisebb nyoma nélkül. Urunk tehát azon hidegséggel bánt velük, mely megilleti azokat, kik bűneiket meg nem bánják; bizonyos szent sarcasmust használt ellenük, hogy azoknak, kik jól vannak, nincs szükségök orvosra, vagyis magukra hagyta őket. Nevezetes tünemény az is, hogy Urunk nem csak kárhoztatta a farizeusokat, de ezek voltak az egyedüli osztály, melyet sujtolt. Minden egyéb bűn meg volt a zsidóságban s Jézus intett is tanításaiban minden jóra, de más bűnök már előbb kárhoztatva lévén a próféták által, neki különös küldetése volt ez új rosszat sujtolni. A farizeismus kárhoztatása a jövődőre is volt czélozva, prófétai volt, tekintettel a világ előhaladására. E civilizált világnak szüksége volt arra, mert épen a természete a civilizációnak, hogy föltünteti ugyan a nyilvános erények egész tömegét, de nem tekint azok indokaira. A hosszú beszédben elősorolt főeszmék ismétlésével zárja be szerzőnk gondolatokban gazdag, érdekes fejtegetését.

(Folytatjuk.)

C s i k y L a j o s.

## K Ö N Y V É S Z E T.

**Az erdélyi ref. egyházkerület névkönyve** az 1877-dik évre már megjelent. — A szilágy-szolnoki ref. egyházmegyének története folytatattatik benne, mely még az 1874-ik évben megkezdett volt.

A 19 egyházmegyében van 548 anya- és 515 leányegyház, 329717 lélekkel, 563 lelkészi és 548 tanítói állomással. Megjegyzendő, hogy 56 lelkészi és 64 tanítói állomás betöltetlen van. Továbbá az orbai egyházmegyében, mely 11 anya- és 6 leánygyülekezetet foglal magában, csak két helyen van felekezeti iskola, a többi iskolák mind községi. — Az erdélyi egyházkerület népessége a múlt évi adatokhoz viszonyítva, jelenleg 3812 lélekszámmra menő növekedést mutat. — A fensőbb tanintézetekre vonatkozó statisztikai adatok is közöltnek, melyek szerint a nagy enyedi főtanodában hittanszaki tanulók vannak 48-an; tanítóképezdei növendékek 20-an; a 8 osztályú gymnáziumban 378-an. — A kolozsvári főgymnáziumban tanulók 255, a marosvásárhelyiben 291; a székely-udvarhelyiben 148; a zilahiban a felgymnáziumban 52, a középtanoda 1—4 osztályát pótolja a 4 osztályból álló államilag segélyezett polgári iskola. A szászvárosi 6 osztályú gymnáziumban 88; a sepsi-szentgyörgyi algymnáziumban 188.

Az iskolába járók száma tesz az egész egyházkerületben 33683-at, a mely a múlt évihez viszonyítva 365 — apadást tüntet fel.

Az évkönyv a szokott 8-rét alakban, elég czélszerű és alkalmas berendezéssel van szerkesztve. 137 lap. Ára 45 kr. — Ez már a 20-ik évfolyam. T.

**Protestáns egyházi beszédvár.** V. kötet. Szerkesztve a polgári bizottság és nazarénismusról hozandó törvény tekintetben tartásával Margócsy József irsai ev. lelkész, pestmegyei esperesség aljegyzője által. Nyomatott Kecskeméten. 1876. kapható a kiadó szerzőnél. 8-rét. (Kiadó két beszédben az egyetemesen kötelező polgári házasság behozatalát

óhajtja. Nálunk ez korai dolog, s közönyös korunkban nagy zavar és pusztulás szerzője lenne, ha az mostanában behozatnék).

**A békés-bánati** hely. hitv. egyházmegye 1876. jun. 21. stb. napjain H.-M.-Vásárhelyen tartott **közzgyűlésének jegyzőkönyve.** Ivrét 46 lp. 87. szám, tartalmaz statisztikai táblázattal. Sokaknak feltűnt Löw Lipót szegedi főrabbi zsinagógái beszédeinek protestáns hatóság általi ajánlása.

**Aigner jegyzéke.** A magyar nemzeti és a külföldi irodalom kiváló termékeinek jegyzéke kapható Aigner Lajos könyvkereskedésében Budapest, (IV. Váci-utca 18.) 1877. A XVI. rovat szól a vallás körébe tartozó könyvekről. Illő volna e rovatot tenni első helyre. Igen diszes kiállítás 48 lap.

**Irodalmi tudósítás.** Sajtó alatt levő „G y á s z és S i r b e s z é d e i m” előfizetőit, vagy megrendelőit tisztelettel értesitem, hogy a még most is folyton érkező megrendelések, de különösen helybeli nyomdánk jelenlegi tulhalmozottsága miatt egy csekély várakozást kell kérnem január hó utóljáig, mely időig tehát előfizetéseket, vagy megrendeléseket folyvást elfogadok, sőt kérek. Többek felvilágosítást kérő soraira, hogy vajjon fog-e művem u. n. templomi gyászbeszédeket, prédikációkat is tartalmazni? — kijelentem, miszerint művemben arányos felosztással lesznek: prédikációk, udvaron tartandó gyász- és sirnál mondandó sirbeszédek, — továbbá imák prózában és versben (sirversek, különösen tanítók részére), sirkő felszentelési beszéd, Deák F. emlékbeszéde. Előfizetési díj 1 frt 50 kr., mely is — minthogy a mű könyvárusi uton kapható nem lesz — egyenesen hozzám intézendő, mint szintén az egyszerű megrendelés is. — Szegszárd (Tolnamegye), 1877. január 1.

Borzsák Endre, ref. lelkész.

## B E L F Ö L D.

### Nyílt levél

az érmelléki ref. egyházmegye nagytiszteletű és tekintetes tanácsbírói testületéhez.

Az ev. prot. Lap 46-ik számában t. Sass Károly ur a szalcsi lelkészválasztást szellőztetvén, olyan vádakát bocsát e lap olvasó közönsége elé, melyek míg egyfelől a nagytiszteletű egyházmegye tanácsbírói testületét igaztalan ítélethozásával bélyegzik meg, másfelől az engem megválasztott pártot, s bizonyos mérvben személyemet is oly mélyen sértik, — miszerint indítatva érzem magamat a nagytiszteletű egyházmegye tanácsbírói testületét teljes tisztelettel fölhevíteni arra: méltóztatnék valaki által e lap hasábjain teljes valóságában megismertetni ez ügy mikénti állását. — Csak magán értesülés útján tudom, hogy ez ügyben már vizsgálat volt, s ennek alapján még a múlt 1876-ik év október havában ítélet is hozott, — ezen ítélet ellen kel ki t. Sass ur, s jónak lát elmondani oly dolgokat, melyek felett ugyancsak a nevezett lap 52-ik számában t. Czelder ur is keserű jajszókra fakadni szükségesnek ítélt. — Ha a vádak valóban igazak volnának, ugy bizonynyal méltó volna a jaj-szó: de mivel azok emelésének hitem szerint bizonyos titkos rugói is lehetnek, — épen ennek földeríthetése, s ugy a nagytiszteletű tanácsbírói testület, mint saját személyemnek is a nyilvánosság terén igazolhatása céljából: tisztelettel kérem ismételtén a nagytiszteletű tanácsbírói testületet, ez ügy érdemében nyilatkozni. — Legyen meggyőződve azonban addig is, ugy a nagytiszteletű egyházmegye, mint e lap olvasó közönsége, és a jajveszékélő két lelkész atyafi miszerint több erkölcsi érzettel bírok, mint-

sem hogy megengedhettem volna azt, miszerint nevem czégje alatt oly botrányos dolgok követtessenek el, minőket t. Sass ur állit; — sokkal több bennem a törvény iránti tisztelet, és a becsület iránti érzék, semhogy olyan eszközök használatát megengedhettem volna, a melyek ha használtattak volna, én lennék az első, ki azokat kárhoznatnám. — És itt ezennel ünnepélyesen nyilatkoztatom is, hogy ha a választás tényeiből a botrány valóban kitűnnék, vagy ha a választás tényeire az én személyes befolyásom bebizonyítható: ítélet nélkül is becsületbeli köteleességemnek tartandom visszalépni.

Fentebbi kérésem mellett teljes tisztelettel vagyok a nagytiszteletű tanácsbírói testületnek

Nagy-Váradon, január 2. 1877.

kész tisztelője

S z i k s z a y J ó z s e f,  
ref. lelkész.

### Tudósítás Csuthy Zsigmond „magyar prot. egyháztörténeté”-ről.

Lapunk múlt évi 42. számában közöltetett a felhívás Cs. Zs. ily czimű művére: „Magy. prot. egyháztörténet a szatmári békekötéstől a türelmi rendelet kiadásáig.” Szerző jelenti, hogy f. é. január 2-ig csak 80 előfizető jelentkezett, ezek között vannak tekintélyes világiak, mint gr. Zay Albert, br. Prónay Dezső és Gábor, Madas Károly, Vizsolyi Gusztáv; továbbá ref. és ev. lelkész urak vegyesen; a lelkészek között tulnyomólag a tiszántúli egyházkerületből mint T.-Földvár, Tur, Kisujszállás, H.-M.-Vásárhely, T.-Füred, H. K. Sz.-Miklós, Turkeve, Békés, T.-Bajos stb. mindnyájan sikert óhajtva a kiadásra.

Az előfizetési határidő ezennel meghosszszabbítottik f. é. január végeig. Előfizetés a 20 nyomtatott ivre terjedő műre 2 frt, mely postai utalványon szerzőhöz Kajdacsra (u. p. Tolnamegyei Nagy-Dorog) küldendő. A mű kiadására legalább 300 előfizető jelentkezése szükséges.

Siessünk filléreinkkel segíni a munkás szerzőt, anyagi haszna ugy sem lesz, hadd legyen azon szellemi öröme, hogy nem hiában munkálkodott s műve nem maradand véka alá rejtett világ.

A viszályoktól szakgatott franczia ref. egyházzól azt írja egy legujabb heti lapja: „Protestantizmusunk történeteinek tanulmányozása kiváló kegyelet tárgya s a dicső múlt iránti ez érdeklődésben lehetlen örvendeztető jelt nem ismerni fel. Egyetemes tanulmányok, egyedrajzok stb. következnek sorban megszakadás nélkül s ujra keltik fel a tanulságos emlékeket. Mennyi ismeretlen tény, mennyi elfelejtett név foglalja vissza jogos helyét nemzedékünk szívében lelkében.” Oh vajha mi magyar protestánsok is ezt mondhatnók el a mi irodalmunkról, de nálunk csak a prédikációknak van inkább kelete. Nagy egyoldalúság ez! Kinek volna munkakedve, ha a már kész mű nem láthat világot érdeklők hiányában? Nemes kötelem pártolni multunkat s annak tükör képét a történelmi irodalmat. Egy lépést e mű pártolásával is teszünk. Fel tehát, támogatására a nemes törekvésű Csúthynak, ki áldozatokra határozta el magát irván: „Ha meg kell is koplalnom, rongyoskodnom, művemnek okvetlen meg kell jelenni.” Rongy és foszlány csak nem lesz tán jutalma a mi multunk érdekében fáradozóknak?

B. F.

## K Ü L F Ö L D.

## A vasárnapügyi nemzetközi szövetség s alapszabályzata.

A „vasárnap megszentelési helvét társaság“ központi bizottsága\*) Genfben múlt év decz. 30. kekezve megküldé körlevelét s a foederatio (szövetség) szabályait Debreczenbe is, ezt juttatjuk itt a közönség elé.\*\*)

A helvét társaság központi bizottsága a genfi congressus által megbízatva ennek határozatai szellemében megkésztette az alapszabályzatot. Ezt küldi most szélylyel, kérvén minden vasárnapügyi társaságot, hogy járuljon ahhoz belenyugvásával még azon esetben is, ha egyik-másik pontjára észrevételei volnának, mert jelenleg csak arról van szó, hogy ideiglenes létalak találtsassék a vasárnapügyi Federáció szervezésére addig is míg a képviselők első egyetemes értekezlete összejöhethetne; ez értekezlet fogja aztán, legkésőbb két év mulva, végleg megszavazni a szervezeti szabályokat. Körlevelét zárja a központi bizottság ezzel: „Isten áldja meg e művet! az egyesület kifejtve minden erejét hathasson közre a J. Krisztus egyháza szilárdítására, a családok jólétére s embertársaink nagy részének lelki javára, a kik a szünetnélküli munka igája alá görbitvék!“

A vasárnapügyi nemzetközi szövetség

## I. Elvei.

A szövetség (federáció), melyet a Genfben 1876. szept. 29-én tartott congressus alapított, célul tűzte Isten segélyével odahatni, hogy a nyugalom napjának jobb megtartását mindenki javára előmozdítsa, azon napénak, mely az Ó-szövetségben szombat név alatt ismeretes, s mely az őskori egyház által áttétett vasárnapra „Urnapp“ neve alatt a hét első napjára Krisztus fel-támadásának emlékeztetére.

Alapítva ezen bibliai szavakra: „Isten megáldá a szünet napját és megszentelé azt“ (I. Móz. II. 3.), eredete a hetiszünetnap intézményének; — „megemlékezzél a szünet napjáról, megszentelvén azt“ (II. Móz. XX. 8.), — ószövetségi alakja e napnak; és különösen a Megváltó e nyilatkozatára „a szombat az emberért lett és nem az ember a szombatért“ (Márk. II. 27.), — ez szilárdította meg lelki jellegét ez intézménynek a keresztyénség korában.

A federáció minden keresztyén kötelmeül hirdeti tiszteletben tartását ez isteni intézménynek; ugyanakkor elismeri a szabadság evangéliom által szentesített jogait a szeretet és szent-ség határain belül.\*\*\*)

Ez elvekből folyólag és szem előtt tartva, hogy a hat napi munkálkodásnak mindenkire kötelező törvénye elválaszthatlan a hetedik napi szünettől, a federáció következő szabályzatot fogad el.

## II. Szabályzat.

I. cikk. A federáció áll azon bizottságokból, melyek kérészeknek nyilatkoznak a maguk saját körében a fentebbi elvekkel egybehangzólag munkálkodni.

\*) Elnöke Lombard Sándor, alelnökök Roerich L. lelkész, Cramer Márk, jegyző, tagjai: Ehn J. nyugalm. lelkész, Gambini H. lelkész, De Labarpe, hittudor s hittanár, Deluz E. bizottsági jegyző.

\*\*) Lásd az ügy előzményeit Lapunk múlt évi 155. és 361-dik lapjain.

\*\*\*) Rom. XIV. 21. „Jó olyast nem cselekedni, a mibe testvéred megütközik, megbotránkozik.“ — Filip. II. 4. „Ne tekintse kiki csak önérdékét, hanem kiki a másokét is.“ — Gál. V. 13. „Szabadságra vagytok hívva, csakhogy ne vegyétek e szabadságot alkalmul a test számára.“

II. cz. A bizottságok a szeretetet és szükség esetei fentartásai mellett oda hatnak meggyőződés útján keresztyén eszély és hűséggel párosulva, hogy a vasárnapi szünet megtartassék s az az attól megfosztattaknak kieszközöltessék. Gondoskodnak arról is, hogy a vasárnapot egyének és családok egyaránt megszenteljék.

III. cz. A bizottságok teendője az államtól a közerkölcs s mindenki jogainak őrzőjétől igényelni mindazt, mi annak természetes jogkörébe tartozik u. m. követeli a) a törvényes szünetnapot s a mennyire lehető a vasárnapi külső nyugalmat; b) az isteni tiszteletok védelmét; c) a jó példával előmenetelt a szak-körébe eső közmunkák és közigazgatás terén; d) a nők és gyermekek védelmét a gyárosok követelése ellen; e) végre törvényes intézkedéseket a végre, hogy a közbirtok mindenféle engedélyzése egyének vagy társulatok részére birjon kölcsönös viszonyban elegendő biztosítékokkal a vállalatokhoz kötelezett személyzet javára a vasárnapi szünetet illetőleg.

IV. cz. Kötelesek (a bizottságok) illetékes területökön létrehozására törekedni ugyanazon elvű és czélú társköröknek (groupes), és szervezni a jelen federációéihoz rokon alapokon minden ország számára egy-egy központi bizottságot.

V. cz. Egészen fentartván teljes önkormányzati jogaikat a helyi cselekvésekben, a bizottságok működjenek együttthatólag a nemzetközi müben.

VI. cz. A federáció igazgatása egy bizottságra bízott, mely áll minden nemzet legalább egy vagy két küldöttéből. Oly országban, hol központi bizottság szerveztetett, ennek illetteke a követek választása. Ott pedig, hol központi bizottság nem alakult, a bizottságok maguk közt egyetértve választanak. Az igazgató bizottság neve: „A Vasárnap-ügyi Nemzetközi Federáció Bizottsága.“

VII. cz. Minden bizottság akár egyenesen, akár központi bizottsága közvetítésével részt vesz forrásai arányában egy közpénztár alapításában, mely a federáció igazgató bizottsága rendelkezésére áll s melyről az számot ad évenként.

VIII. cz. Azon bizottságok, melyek a federációhoz csatlakozni akarnak, jelen szabályzathoz (réglement) ragaszkodásukat jelezzék az igazg. bizottsághoz, mely befogadásuk felett határoz.

IX. cz. A federációnak minden két évben legalább egy egyetemes értekezletet kell tartani az igazgató bizottság által kitűzött helyen. Minden nemzet központi bizottsága szavazatjoggal bír, legfeljebb hat követje által képviselteti magát az egyetemes értekezleten. A többi küldöttek csak tanácskozó szóval bírnak.

X. cz. Az igazgató bizottság felhatalmaztatik megtenni a szükséges lépéseket mindazon részletek irányában, melyek jelen szabályzat készítése alkalmával előre nem láttattak; határozatai érvényben levőknek tekintetnek a követk. egyetemes értekezletig.

XI. cz. A federáció épen nem tulajdonítja magának a teendő ujtások (reform) egyedáruságát. Nemcsak megeledeéssel fogad más körök (groupes) kebeléből kiinduló törekvéseket, hanem késznek nyilatkozik, amennyiben teheti elvei feláldozása nélkül, csatlakozni minden vállalathoz, melynek czélja a vasárnap megtartása leendő.

Átmeneti intézkedések. a) A federáció igazgató bizottságának első összeülése 1877. év folyamában lesz. b) A federáció végleges megalkotásáig az igazgatás a Helvét társaság közp. bizottságára ruháztatik. c) Jelen szabályzat elfogadtaik ideiglenesen a legközelebbi egyetemes értekezletig, melynek feladata leendő megvitatni azt s végleg elfogadni. Közli: B. F.

## K Ü L Ö N F É L É K.

— J é z u s s z ü l e t é s é-ről az enyedi „Szemle“ decz. 28-iki számában az arra vonatkozó evangyéliomi leírásról azt mondja: „itt regével van bajunk, melynek épen nincs történeti alapja, hitrege az egész.“ Ölts gyászt keresztyén egyház! a te isteni alapítodat pusztá halandóvá törpitik le — mert benne az Isten okföt tagadják — felkené szolgálid közöl némelyek. Mi szerintünk a keresztyénség az erkölcsi világban az üdv érdekében új teremtési folyamat s ebből a teremtő isten-erő kizárható.

— N a g y S á n d o r a pesti prot. Lap 1-ső számában Krisztus evangyéliomi csodatetteit képlegesen magyarázza; az öröklő h a t á l y t a c s o d á v a l zavarja össze, s büszke tudatában „tudatlansággal és roszakarattal“ bélyegzi meg azokat, a kik Jézus némely tetteit csudásakká tették. Szerinte Jézust Krisztussá, megváltóvá, üdvezítővé nem annyira cselekedetei, mint az általa hirdetett e s z m é k tették. Feledi, hogy Krisztus tanának lényege a cselekedet, ő az eszméket is tényben tanította s adta át; Isten nagyságát a világ teremtés t é n y e hirdeti, nem a világ eszméje mely meg volt Istenben a teremtés előtt is; ténybe átvitel nélkül mi nem csudálhatnók. Nagy Sándor ur hittana nem theologia hanem allegoria.

— M i t r o v i c s G y u l a S.-Patakon ref. hittanár, főiskolai lelkész Lang Henrik „válogatott egyházi beszédeire“ előfizetési felhívást bocsátott ki. Azt mondja, „csodálattal határos tisztelettel kénytelen az ember meghajlani az ő mintabeszé-

dei előtt,“ és „neki mindennapi kenyere — Lang — hozzá tér üdülésért“ stb. — Azon Langról, kit tekintélyes külföldi hittudósok „merész rombolónak“ neveznek, tétetik itt oly cultusszerű magasztalás, minő ritkítja párját. Pedig Lang beszédei mint maga találólag jellemzé, „költészet és vihar“. Nekünk nem kell a vallásos épülés terén sem költészet — mert az nem való, — sem vihar, mert az rombol. — A ker. ember mindennapi napi kenyere, hová üdülésért tér, Isten igéje tartozik lenni és nem Lang. A ki tiz ivre tervelt viharos költészetet akar venni 1 frt az előfizetés ára. A magyar modern theologia az utóbbi 5—6 év alatt 3 korszakot futott át: a Strauss cultusát, majd a Channingét, most a Lang cultus van divatban.

— D e b r e c z e n. A ref. egyháztanács népiskolai tanzserekre az 1876-ik évben 373 frt krt fordított.

— (Halálozások.) R á k ó c z y Mihály t.-szalkai ref. lelkész 75-ik évében, decz. 19-én jobblétre szenderült. Nő, gyermekei és számos unokái siratják. — B é k á s s y Sándor a beregszászi ref. egyház nyugalmazott lelkésze nov. 22-én élte 72-ik évében elhunyt. Puritán jellem s tevékeny férfit volt! — H i r i Ferencz a zilahi ref. tanoda tanára 1876. december 5-én élte 79-ik, tanársága 46-ik évében elhunyt. — S z i l v e s z t e r János makfalvai ref. lelkész 1876. december 18-én élte 71-ik, lelképásztorsága 42-ik évében meghalt. — Béke az elkövetőzöttekre!

**Balogh Ferencz**, felelős szerkesztő és kiadó.

## Előfizetési felhívás

## az „Evangyéliomi Protestáns Lap“ III. évfolyamára, 1877. évre.

Az előfizetési ár egy évre 6 frt, félévre 3 frt, mely a szerkesztőhöz posta-utalványon küldendő.

A Lap alak, irány, szellemben marad az eddigi, kívánván továbbra is az evangyéliom-elvűek közlönye lenni; a kijelentett vallás, a krisztusi egyház s a protestáns tanoda ügyeit érdeklő cikkek, értekezések, bel- és külföldi jelentősebb könyvek ismertetése, bel- és külföldi szemle alkotandják főrovatait; a német, francia és angol s egyéb országbeli protestáns mozgalmakról kimerítő és bő tájékozást nyujtand, többet és gyorsabban mint eddig.

Küzdeni fog a Lap továbbra is, hogy a refomáció ős alapelvei a szabad vizsgálódás által megerősítsenek ne pedig megingattassanak vagy épen elferdíttessenek; a reformáció egyházában belül a reformációtól elütő hittani nézeteknek fölerőszakolása véstteljes hatású levén, erős meggyőződésünk, hogy csakis a protestantizmusnak evangyéliomi felfogása s a kegyesség és hitfolytonosság érvényesítése biztosíthat tartós létet szent vallásunknak, fenmaradást egyházunknak, adhat megnyugtató boldogság tudatot és érzetet az egyes hívőknek, tagoknak.

Czélunk e végre „rendületlen kitartással hirdetni és védeni a bibliai kijelentés nagy igazságait, ápolni a kegyességet, edzeni a honfui emberi és keresztyén érzelmeket az ernyesztő hatások ellenében, a keresztyén haladást lényegileg úgy fogván fel, mint nemünknek felfelé, Isten felé mozgását. — Vezérelvünk: lélek az, mely megelevenít, azon lélek, mely az Istenfiában és a Szentlélek által közöltetett, s a hit és erkölcs örök okmányában a bibliában tette magát nyilvánvalóvá, s életünk szabályozójává. Nem csak az erkölcsiséget, hanem ennek éltető gyökerét a ker. hitet is hangsúlyozzuk. — A magyar prot. egyház rontását magok után vonó törekvéseket ellensúlyozni, az egyház javát pedig előmozdítani, szeretését ápolni: vallásos és hazafui kötelességünknek tartjuk a szabadság, testvériség és józan haladás elveinek megőrzése mellett.“

A magyar protestantizmus s általában a keresztyénség igaz barátait, egyházi és világi jóakaróit tisztelettel kérjük fel e Lap anyagi és szellemi támogatására.

Debreczenben, 1876. decz. 29.

**Balogh Ferencz**,

hittanszaki tanár, felelős szerkesztő s kiadó.